

TWÓRCZOŚĆ NAUKOWA CEZAREGO KUNDEREWICZA

WSTĘP DO BIBLIOGRAFII

Ofiarowując profesorowi Cezaremu Kunderewiczowi z okazji siedemdziesięciolecia urodzin i czterdziestopięciolecia Jego pracy naukowej ten zbiór studiów, Jego koledzy i uczniowie pragną złożyć hołd Uczonemu, który w dziedzinie historii prawa zajął w nauce polskiej miejsce szczególne, tak wielością swych zainteresowań badawczych, jak znaczeniem swych publikacji dla poznania prawa antycznego w szerokim kręgu czytelników.

Zainteresowania naukowe Profesora szły w wielu kierunkach, co wyraźnie przedstawia bibliografia Jego prac.

Rozpoczął Cezary Kunderewicz swoją działalność naukową od badań nad historią polskiej myśli politycznej, ale znalazłszy się po wojnie pod naukowym wpływem największego polskiego historyka prawa antycznego — Rafała Taubenschlaga, poświęcił się badaniom nad prawami starożytności. Jego książka o polskich pisarzach prawnych XVII w. jest tu pierwszym wyjątkiem. Ale badania Cezarego Kunderewicza nad starożytnością obejmowały bardzo szeroką problematykę. Uczony rozpoczął, pod wpływem R. Taubenschlaga, zakrojone na szeroką skalę badania nad prawem ptolemejskiego Egiptu, stając się wkrótce jednym z czołowych przedstawicieli stworzonej w Polsce nowej dyscypliny naukowej — papirologii prawniczej.

Obok studiów nad prawem ptolemejskiego, rzymskiego i bizantyjskiego Egiptu Uczony zajął się jednym z najbardziej hermetycznych i trudnych działów historii prawa — historią praw Starożytnego Wschodu. Cezary Kunderewicz jest w Polsce czołowym reprezentantem tej dyscypliny, odgrywającej we współczesnej nauce coraz większą rolę. Jego artykuły w czasopismach naukowych, prace popularizatorskie i wydany przez naszą uczelnię zbiór tekstów prawnych Starożytnego Wschodu umożliwiły polskim prawnikom i historykom zapoznanie się z tą problematyką, a Jemu samemu zapewniły uznanie ze strony wybitnych znawców światowych tej problematyki.

Historia prawa rzymskiego jest już jednak od wielu lat głównym kierunkiem badań Profesora, a bibliografia wskazuje, że potrafił on

wybrać z tej problematyki do opracowania zagadnienia szczególnie interesujące świat uczony, tak swym znaczeniem, jak i ich aktualnością. Jego publikacje w czołowych czasopismach historyczno-prawnych świata zapewniły mu we współczesnej romanistyce uznaną pozycję.

Dla zasług naukowych Profesora szczególniejsze znaczenie mają jednak jego publikacje źródłowe. Jako wydawca Frontinusa u Teubnera znalazł się profesor Kunderewicz wśród światowej elity filologicznej — być zaproszonym do wydawania klasyków w tej serii jest niewątpliwie największym zaszczytem, jaki może spotkać znawcę antyku. Dla polskiej kultury prawniczej olbrzymie znaczenie ma pierwszy w historii naszej przekład całości *Instytucji* Gajusa, udostępniający „chciwej praw młodzieży” ów najcenniejszy zabytek rzymskiej jurysprudencji, który będzie polskim adeptom prawa służył przez wieki. Należy tu dalej wymienić własne prace pedagogiczne Profesora, powszechnie cenione i świadczące o Jego poczuciu odpowiedzialności za udostępnienie swym słuchaczom narzędzi poznania wiedzy.

Jego publikacje religioznawcze i popularyzatorskie, a także liczne przekłady wybitnych dzieł naukowych są kolejnym dowodem, że profesor Cezary Kunderewicz w pełni docenia obywatelskie obowiązki ciążące na uczonym, że chce nie tylko naukę rozwijać, ale i upowszechniać. Koledzy i uczniowie Profesora ofiarowując mu we wdzięcznym darze ten zbiór studiów, których rozbieżność tematyczna odpowiada szerokości zainteresowań naukowych Jubilata, wyrażają nadzieję, że bibliografia prac Cezarego Kunderewicza będzie się nadal przez długie jeszcze lata powiększała, że będący już w opracowaniu redakcyjnym przekład *Instytucji* Justyniana odda równe usługi polskiemu światu prawniczemu, co przekład Gajusa, i że profesor Cezary Kunderewicz wzbogaci polską naukę historycznoprawną szeregiem dalszych cennych prac.

Jan Kodreński

BIBLIOGRAFIA PRAC CEZAREGO KUNDEREWICZA
W LATACH 1939—1983

1939

Poglądy filozoficzno-prawne Łukasza Opalińskiego, Warszawa, s. 107.

1948

Elementy ustrojowe w „Polityce” Bossueta, Warszawa, s. 101 (mpis).

1949

Elementy ustrojowe w „Polityce” Bossueta, [w:] *Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, Wyd. II nauk hist., społ. i filozof., R. XLII, s. 23—31.

Wybór tekstów łacińskich do ćwiczeń z powszechnej historii państwa i prawa, Warszawa, s. 41. (mpis).

1955

Magia miłosna w papirusach grecko-rzymskiego Egiptu, „Meander”, s. 6/7, s. 86—97.

1956

Dziela Stanisława Łochowskiego i Marcina Paciorkowskiego o polskim procesie granicznym, Warszawa, s. 57, 3 nlb., tabl. 2.

The problem of anetang in certain ancient and medieval laws, „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 9/10, s. 401—430.

[Rec.] E. Seidl, „Studia et Documenta Historiae et Iuris” 1958, R. XXIV, s. 432.

Z dziejów biurokracji w ptolemejskim i rzymskim Egipcie, „Meander”, nr 5, s. 163—169., Summ. s. 204.

Międzynarodowa sesja poświęcona zagadnieniu praw klinowych i prawa grecko-rzymskiego Egiptu, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 8, z. 2, s. 391—393.

[Przekł. z ros.] M. E. Siergiejenko, *Pompeja*, Warszawa, s. 320.

[Rec.] „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 8, z. 1, s. 348—351 (*Zakony Cham-murapiho*, przel. a wykładem opatrzył J. Klima, Praha 1954).

[Rec.] „Iura”, t. 7, s. 167—170 (*Zakony Cham-murapiho*, przel. a wykładem opatrzył J. Klima, Praha 1954).

1957

Evolution historique de la responsabilité des fonctionnaires dans l’Egypte pto-lemaïque, „EOS” (Symbolae Raphaeli Taubenschlag dedicatae) vol. 48, fasc. 2, s. 101—115.

Evolution historique de la responsabilité des fonctionnaires dans l’Egypte pto-lemaïque, romaine et byzantine. II partie, „Revue internationale des droits de l’antiquité”, vol. 4, s. 167—217.

[Rec.] E. Seidl, „Studia et Documenta Historiae et Iuris” 1957, R. XXIII, s. 360; E. Seidl, „Studia et Documenta Historiae et Iuris” 1958, R. XXIV, s. 435.

Egipska plaga biurokracji, „Wiedza i Życie”, nr 4, s. 208—211, ilustr.

Z życia uniwersytetu w Grenoble, „Życie Szkoły Wyższej”, z. 3, s. 156—161.

Kilka słów o organizacjach międzyuniwersyteckich, „Życie Szkoły Wyższej”, z. 3, s. 162—165.

Z brytyjskich czasopism naukowych, „Życie Szkoły Wyższej”, z. 6, s. 96—99.

[Przekł. z ang.] W. Tarn, *Cywilizacja hellenistyczna*, Warszawa, s. 372.

[Przekł. z czes.] J. Klima, *Prawa Hammurabiego*, Warszawa, s. 334, tabl. 9, mapa 1.

[Rec.] „Deutsche Literaturzeitung”, R. LXXVIII, z. 8, szp. 733—736 (H. Pet-schow, *Neubabylonisches Pfandreht*, Berlin 1956).

[Rec.] „Iura”, t. 8, s. 480—481 (A. R. Korsunskij, *O kolonacie w wostocznoj rimskoj imperii*, „Wizantijskij Wriemiennik” 1956, t. 9).

1958

Kodeks Ur-Nammu, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 10, z. 2, s. 9—18, res.

Plan domu w Oxyrynchus, „Archeologia”, t. 10, s. 48—57.

Antylety antyczne, „Wiedza i Życie”, z. 2, s. 15—17.

Szkoła sprzed 4000 lat, „Wiedza Powszechna” z. 8, s. 24—27.

Szkolnictwo wyższe w Norwegii, „Życie Szkoły Wyższej”, z. 2, s. 21—25.

Wspomnienie o Prof. Dr Rafale Taubenschlagu, „Państwo i Prawo”, R. XIII, z. 11, s. 777—780.

[Przekł. z ang.] M. Wheller, *Rzym poza granicami cesarstwa*, Warszawa, s. 251, ilustr., mapy.

[Rec.] „Iura”, t. 9, cz. 2, s. 378 (H. Kupiszewski, *Locatio — conductio rei suae*, „Labeo” 1957, R. III, s. 344—352).

1959

Kodeks Lipit-Isztara, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 11, z. 2, s. 27—43, res.

[Rec.] „Iura” 1960, t. 11, cz. 2, s. 398 [brak podpisu].

Wywiad wojskowy w Asyrii, „Mówią wieki”, z. 4, s. 87—88.

Instytut Papirologii UW, „Kwartalnik Historyczny”, R. LXVI, nr 3, s. 974—975.

1960

Papirus Bodmer II, „Euhemer”, z. 1 (14), s. 67—68.

Papirologia grecko-rzymska a religioznawstwo, „Euhemer”, z. 1 (14), s. 69—73.

Ewangelia wg św. Tomasza, „Euhemer” z. 3 (16), s. 31—36.

1961

Quelques remarques sur le role de KAISAREIA la vie juridique de l’Egypte romaine, „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 13, s. 123—129.

[Przekł. z łac.] Frontinus, *O akweduktach miasta Rzymu*, Warszawa, s. 127.

[Rec.] „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 13, z. 1, s. 202—204 (V. Urfus, *Zdomacnění smienieczneho prava v czeskych zamich a poczatky novodobeho prava obchodního*, Praha 1959).

[Rec.] „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 13, z. 1, s. 204—207. (J. Klambouch *Politický konsens k manželství v Cechach*, „Rozpravy Ceskoslovenska Akademie ved” (1960, R. LXX, z. 5).

1962

Les toporetés dans les Nouvelles de Justinien et dans l’Egypte Byzantine, „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 14, s. 33—50.

[Przekł. z ros.] *Historia Powszechna*, Warszawa, t. 1, s. 227—267, 332—356, 357—373, 576—599, 600—637.

[Współaut.] H. Kupiszewski, A. Świderek, *Survey of the Papyri*, „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 14, s. 185—206.

[Współaut.] H. Kupiszewski, A. Świderek, *Survey of Literature*, „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 14, s. 151—183.

1963

[Przekł. z ros.] D. Amusin, *Rękopisy znad Morza Martwego*, Warszawa, s. 262, 2 nrb, ilustr.

1964

Reformy Urukaginy władcy Lagasza, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 16, z. 1, s. 89—102, res.

Religia w Babilonii i Asyrii, [w:] *Zarys dziejów religii*, Warszawa, s. 26—34.

Religia w starożytnym Egipcie, [w:] *Zarys dziejów religii*, Warszawa, s. 39—46.

[Rec.] „Helikon”, t. 4, s. 668—669 (J. G. Wolf, *Error in römischen Vertragsrecht*).

1965

Wstęp do nauki rzymskiego prawa prywatnego [skrypt], Łódź, s. 61.

Ad Papyrus Hibeh 193, „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 15, s. 139—143.

[Rec.] (A), „Iura” 1966, t. 17, cz. 2, s. 635.

Rękopisy z Biblioteki Bodnera, „Euhemer”, z. 1 (44), s. 21—29.

[Rec.] „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 15, s. 443—445 (M. Weitenmeyer, *Some Aspects of the Hiring of Workers in the Sippar Region...*, Copenhagen 1962).

[Rec.] „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 15, s. 445—447 (P. Pestman, *Marriage and Matrimonial Property in Ancient Egypt*, Leiden 1961).

[Rec.] „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 15, s. 447—448 (B. Kienast, *Die altsyrischen Texte...*, Berlin 1960).

1966

Zbiór praw z Esznuny, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 18, z. 1, s. 9—29, res.

Ochrona zabytków architektury antycznej w Kodeksie Teodozjańskim, „Archeologia”, t. 17, s. 80—83, res. summ.

[21 haseł w:] *Mała Encyklopedia Kultury Antycznej*, Warszawa, [hasła nie podpisane].

1967

Wstęp do nauki rzymskiego prawa prywatnego [skrypt], wyd. II popr., Łódź, s. 44, 2 nrb, bibl.

[Rec.] „Archeologia”, t. 18, s. 101—102 (A. Babacos, *Actas d'a lienation en commun...*).

1968

Fragmety nieznanych sumeryjskich zbiorów prawnych, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 20, z. 1, s. 9—16, res.

Religia w starożytnym Egipcie, [w:] *Zarys dziejów religii*, Warszawa, wyd. II, s. 41—49.

[Rec.] „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 20, z. 2, s. 221—222 (L. Sternbach, *Juridical Studies in ancient Indian Law*).

1969

La protection des monuments d'architecture antique dans le Code Theodosien,

[w:] *Studi in onore di Eduardo Volterra*, vol. 4, Milano, s. 137—153.

Nowe fragmenty sumeryjskich zbiorów prawnych, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 21, z. 2, s. 1—12, res.

Wybór źródeł do ćwiczeń z rzymskiego prawa prywatnego, Łódź, s. 78.

Bossuet [hasło w:] *Mały słownik pisarzy francuskich, belgijskich i prowansalskich*, Warszawa.

[42 hasła w:] *Mały słownik religioznawczy*, Warszawa, [hasła bez podpisu].

[Rec.] „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 21, z. 1, s. 203—204 (L. Sternbach, *Juridical Studies in ancient Indian Law. P. II*).

[Rec.] „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 16, s. 297—298 (R. Hasse, *Einführung in das Studien Keilschriften Rechtsquellen*).

1971

Prawa w starożytnej Mezopotamii [w:] *Mezopotamia*, Warszawa, s. 52—76.

1972

Najstarsze prawa świata, Łódź, s. 74, nrb. 1.

Le gouvernement et les étudiants dans le Code Theodosien. „Revue Historique de Droit Français et Etranger”, R. L, no 4, s. 575—588.

1973

[Wyd., koment., indeks] *Sextus Iulius Frontinus, De aqueductu urbis Romae*, Leipzig, s. 69, wykresy.

[Rec.] J. Andre, „Bulletin de l'Association G. Bude” 1974, z. 3; L. Calletat, „Revue de Philologie” 1975, vol. 49, z. 2; D. Knecht, „L'Antiquité Classique” 1975, vol. 44, fasc. 1; „Maia” 1975, fasc. II, s. 157; „Palestra Latina” 1975, nr 227; „Arctos”, 1975; M. Lenoir, „Revue des Etudes Latines” 1976; P. Grimal, „Rivista di studi classiche” 1977; G. A. W. Dilke, „Journal of Roman Studies” 1977, vol. 67.

1974

Kodyfikacje mezopotamskie z III i II tysiąclecia, [w:] *Dzieje kodyfikacji prawa. Materiały na konferencję historyków prawa w Karpaczu*, Warszawa—Poznań, s. 3—20 (mpis powiel.).

[Rec.] „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 18, s. 310—312 (J. Gaudmet, *Institutions de l'Antiquité*, Paris 1967).

[Notatka o pracy własnej] „Iura”, t. 25, (C. Kunderewicz, *Le protections des monuments d'architecture antique dans le Code Theodosien* [w:] *Studi in onore di Edoardo Volterra*).

1976

Bóg w religii starożytnego Egiptu, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin, kol. 891.

Wspomnienie o prof. E. Jarra, „Zeszyty Naukowe KUL”, t. 3, s. 91—92.

1977

Prawo budowlane starożytnego Rzymu (I), „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 29, z. 2, s. 91—115, res.

Traktowanie więźniów w konstytucjach cesarskich epoki dominatu, „Prawo Kanoniczne” R. XX, nr 3/4, s. 283—291.

Wybór źródeł do ćwiczeń z rzymskiego prawa prywatnego, Łódź, wyd. II, s. 112.

1978

Instytucje prawa rzymskiego w krótkim zarysie, cz. 1, Łódź, s. 68.

1979

Prawo budowlane starożytnego Rzymu (II), „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 31, z. 1, s. 53—74, res.

Chnum [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin, kol. 201—203.

1981

Instytucje rzymskiego prawa prywatnego w krótkim zarysie, cz. II, Łódź, s. 110.
Ochrona środowiska naturalnego w prawie rzymskim, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 33, z. 2.

[Rec.] „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 33, z. 2, s. 321—322. Velissaurolos, *Les nauclares grecs*).

1982

Rzymskie prawo prywatne, Łódź, s. 198.

[Przekład z łac., wstęp] *Gaius, Instytucje*, Warszawa, s. 479.

1983

[Rec.] „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 19, s. 190—191 (B. L. Eichler, *Indenture at Nuzi*, London 1973).

[Rec.] „The Journal of Juristic Papyrology”, vol. 19, s. 188—189 (M. A. Dandamajew, *Rabstwo w Wawilonii VII — IV ww do n. e. (626—331 gg)* Moskwa 1974).

Tomasz Fijałkowski